

Klisna Vendulka s Maruškou Holoubkovou tvoří skvěle sehraný pár

Uzpomínka na divokého tarpana

Tarpan patří společně se západním koněm a koněm Převalského k dřívějším historickým koním. Jak je to s nimi dnes? Nyní zbyl pouze kůň Převalského, západní kůň vyhynul, ale jeho krev koluje v těžkých chladnokrevných koních. Divoký tarpan vyhynul také, ale jeho cesta historií byla dlouhá a strastiplná.

Tarpan žil asi před 40 tisíci lety (poslední doba ledová) ve střední a východní Evropě. Jeho tehdejší hlavním domovem byly rozsáhlé tundry a stepi. Rozlišujeme dvě formy tarpana, a to lesního a stepního. Lišili se od sebe stavbou těla a zbarvením. Lesní tarpan byl menší a většinou plavák, stepní tarpan se vyznačoval tmavošedou barvou.

Lesní a stepní tarpan

Lesní tarpani kdysi obývali rozlehlé oblasti Evropy. Lidé mladé jedince lovili na maso a staré ubíjeli. Lesních tarpanů ubývalo a od počátku novověku se stávali vzácnějšími. Nakonec zůstali pouze v Litvě a na severovýchodě Polska. Existují dohady, že poslední stádo těchto tarpanů se rozpadlo v letech 1812 až 1813. Tarpan stepní se vyskytoval v hojnějším počtu než tarpan lesní. Jejich

existenční dráha byla poněkud delší a zmínka o posledním stepním tarpanovi je známá z data kolem roku 1918 až 1919.

Život stáda tarpanů

Každé stádo jako takové nebylo příliš po-

Divocí tarpani zmizeli z volné přírody i ze zajetí na přelomu minulého století

četné. Kromě jednoho dospělého hřebce to bylo ještě několik klisen a hříbat. Jakmile mladí hřebecci dospívali, vůdčí hřebec je ze stáda vyhnal a ti si později vytvořili své vlastní stádo. Když vůdčí hřebec zahynul, strhl se boj o jeho nástupnictví. Nejzdatnější jedinec pak převzal žezlo vůdčího hřebce a musel dbát na poslušnost stáda. Velká opatrnost byla jednou z charakterových vlastností tarpana. Dávali přednost stepím s nízkým porostem (kvůli dobrému rozhledu) a k napajedlům se vydali teprve tehdy, když vůdčí hřebec zjistil, že nehrozí žádné nebezpečí. Ve stepích byla stáda tak dobře organizovaná, že se dokázala ubránit i útokům celé smečky vlků.

Nelehký lov

Ani lov stepního tarpana nebyl výjimkou. Stalo se, že se vůdčí hřebec dostal do kon-

fliktu s domácím hřebcem, z něhož většínou vyšel vítězně tarpan. Někdy se pak na jeho stranu přidaly klisny z domácího chovu, což se hospodářům nelíbilo. Nejčastěji byl tarpan loven lasem. Chytit ho ale nebylo vůbec jednoduché. Kůň byl bojácný, jen tak se nenechal chytit a spoutat. Když se tarpána přece jen podařilo chytit, uvázali jej ke kůlu, a protože na to divocí koně nebyli zvyklí, trhali sebou, což vedlo k uškrcení či si způsobili smrtelná zranění. Aby se těmto nehodám předešlo, začali se koně pouštět do ohrad. Ohrada musela být ovšem dost velká, aby si koně mohli udržovat dostatečnou vzdálenost od lidí a necítili se být v ohrožení.

Výhodnější bylo chytit hříbě, které ještě nemělo tolik zažitý život ve stepi, než zkušeného a staršího jedince. Hříběti byla poskytnuta kojná klisna, na kterou se upnulo a zvyklo si jak na ni, tak na lidi. Ale i přes tuto důvěru v jeho krvi bojácnost tarpána nadále zůstala. Kvůli těmto honům na divoké tarpány se jejich počet opět zmenšoval a od poloviny 19. století se stali vzácnými.

Krymský tarpan

Psal se rok 1854, když byl v Rachmanovské stepi v severním Krymu uloven hřebeček tarpána, kterého odkojila domácí klisna. Ve čtyřech letech přišel o schopnost rozmnožování - byl vykastrován. Následně se v roce 1862 stala jeho domovem moskevská ZOO. Nepobyl zde příliš dlouho, protože už v roce 1863 byl předán do majetku Akademie věd v Sankt Petěrburgu. Přesný popis tohoto konkrétního jedince bohužel není znám, a to z důvodů, že v moskevské ZOO ani v Akademii věd nebyly při předávání sepsány žádné protokoly. Velký znalec tarpanů J. N. Šatilov o něm píše, že byl tmavošedý se slabým pruhem na hřbetě a s velmi tmavým zbarvením nohou. Chyběly mu ale špičaté uši a postrádal světlé zbarvení spodiny těla. Tento krymský tarpan zahynul v roce 1868. Jeho ostatky můžeme doposud najít ve sbírkách zoologického ústavu Akademie věd v Sankt Petěrburgu.

Chersonský tarpan

Stejně jako krymský tarpan byl i tento jedinec odkojen domácí klisnou. Divoká krev tarpána se v něm ale nezapřela - kopal a kousal ostatní koně ze stáje. Byl prý neobyčejně rychlý a vytrvalý. J. N. Šatilovovi se podařilo získat tohoto koně pro moskevskou ZOO. Sem byl dovezen v roce 1884. Nyní se předávací protokol sepsal, a proto s přesností známe vzhled tohoto tarpána - v kohoutku měřil 136 cm, měl tmavošedé zbarvení, byl dobře vyvinutý a silný. Jeho hří-

Znovuvyšlechtěná forma tarpána je již domácím koněm se vším všudy

va dosahovala délky téměř půl metru. Ohon měl zastřížený pod patním kloubem. Jeho uhynutí je datováno rokem 1887.

Konec divokého tarpána ve volnosti

Na jižní Ukrajině v roce 1879 měl statkář A. Durilin stádo svých domácích koní, které, jak bylo zvykem, na pastvině pobývalo po celý rok. Jakmile bylo stádo o samotě, přidávala se k nim klisna tarpána a pásala se se stádem. Byla velmi plachá a hlavně opatrná - neodpočínala si, nelehla si, neustále byla v pozoru. Během tří let se stávala krotší a přivykala si na lidi. Ve volnosti porodila dvě hříbata, jejichž otcem byl hřebeček z domácího stáda. Ta byla časem chycena. Jednou klisna přišla sama až do stáje a byla tak zbavena své volnosti. To jí samozřejmě nebylo moc po chuti a patřičně to dávala najevo. V zajetí porodila dal-

šího potomka. V domnění, že ji bude k místu fixovat hříbě, byla vypuštěna na pastvinu. Klisna ovšem utekla. Později se vrátila pro hříbě a opět zmizela. Zahynula v roce 1879 na následky zlomeniny přední nohy. Tím se uzavřela kapitola divokých tarpanů ve volnosti.

Nejposlednější z posledních

Klisna nebyla úplně posledním žijícím tarpánem jako takovým - zbyl ještě jeden v zajetí. Poslední byl totiž hřebeček chovaný jako plemník na statku Dubrovka ve stádu jedenácti kyrgyzských klisen. Vzhledem k jeho neobyčejnému vzrůstu padlo podezření, že není zcela čistokrevný. Hřebeček pocházel pravděpodobně ze severní části Tavičské stepi. Přesné datum jeho úmrtí není známo, ví se jen, že se tak stalo v roce 1918 nebo 1919.

Charakteristika

Popis tarpána je debatovaná záležitost obostranná mnoha názory. Nejčastější teorií je, že v kohoutku měřil asi 130 až 135 cm. Co se hlavy týkalo, jevila se krátká, nos přímý, spodní čelist nízká, čelo ploché a uši krátké a špičaté. Přímý a úzký krk byl vysoko nasazený. Tělo nesly tenké nožky s vysokým úzkým kopytem. Hřívka byla krátká a stojatá a vždy černá. Tělo pokrývala myškově šedá barva, spodina těla a okolí huby bylo světlejší. Na hřbetě neměl chybět úhoří pruh a na končetinách u zápěstního a hlenového kloubu se táhly příčné černé proužky.

Tarpanům se připisoval temperamentnost, rychlost a vytrvalost, nevybíravost v potravě a odolnost vůči chorobám a tuhé zimě. Díky tomu, že se tarpan charakterově jevil jako zajímavý druh, v minulém století byla vyvinuta snaha tarpána znovu vyšlechtit. Dokonalý výsledek se bohužel nepodařil zrealizovat. Nejblíže k tomuto plemeni je polský koník. ■

